

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЛОВЖИВАНЬ ПРАВОМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Судова система, яка досягає балансу між правами підозрюваного та вимогами встановлення істини у справі, є однією із найефективніших та заслуговує поваги як своїх громадян, так і суспільства в цілому. Отримання такого результату вимагає належної реалізації усіма учасниками кримінального провадження їх прав та виконання покладених на них обов'язків.

Однією із причин вчинення зловживань правом у кримінальному провадженні є відношення особи до права лише як до інструменту за допомогою якого можливо чи неможливо досягнути цілей саме цієї конкретної особи. Тому існує чимало факторів, які впливають на існування такого явища як «зловживання правом». При зловживанні правом не відбувається формального порушення норм конкретного нормативно-правового акту, проте такі прояви завжди порушують принцип неприпустимості порушення прав і свобод інших осіб.

За останній час проблема зловживання правом у кримінальному провадженні активно обговорюється в науковій літературі. Проте, сучасні суспільні відносини розвиваються настільки швидко, а діяльність суб'єктів кримінального провадження щодня породжує нові види зловживань, що класифікація таких зловживань не може бути остаточною і незмінною.

Класифікація зловживань правом у кримінальному провадженні досліджувалась на дисертаційному рівні Даровських О.І. [1, с. 9-10], якою запропоновано свою класифікацію таких зловживань за певними критеріями, зокрема: 1) за суб'єктом: посадові особи, які здійснюють кримінальне судочинство (суддя, прокурор, слідчий, керівник органу досудового розслідування, дізнавач, начальник органу дізнання); учасники процесу (обвинувачений, підозрюваний, захисник, потерпілий, цивільний позивач і цивільний відповідач); інші учасники кримінального процесу (свідок, експерт, спеціаліст та інші). Одночасно, на думку Баєва К.М. [2, с. 95], основною класифікацією суб'єктів зловживання правом у кримінальному провадженні є їх поділ на учасників сторони захисту, учасників сторони обвинувачення, а також на зловживання правами особами без власного інтересу. Папкова О.О. [3, с. 125] узагальнює процесуальні права учасників процесу і виділяє наступні зловживання права цими учасниками: зловживання правом на звернення до суду; зловживання правом на встановлений порядок порушення, розгляду,

вирішення окремих груп справ в судах загальної юрисдикції; штучна зміна підслідності справи; умисне затягування процесу; зловживання правами на подання доказів, клопотань; 2) за ступенем участі суб'єктів: зловживання правом, які вчиняються в активній формі або в пасивній формі; 3) за стадіями кримінального судочинства: зловживання правом, які вчиняються на стадії досудового розслідування і на стадіях судового розгляду; 4) в залежності від того, якими права зловживають учасники процесу: зловживання конституційними правами і правами, які визначені в кримінально-процесуальному кодексі; 5) за предметною ознакою зловживання правом поділяє на загальні, які впливають на кримінальне судочинство в цілому і зловживання, які допускаються в рамках окремих інститутів; 6) за об'єктом, на які посягає учасник кримінального процесу: інтереси правосуддя та інтереси інших учасників судочинства; 7) за наслідками зловживання правом поділяє на ті, що спричинили шкоду; ті, що не спричинили шкоду, але посягають на спричинення шкоди; 8) за якісною ознакою – на ті, які легко розпізнати або ті, які не розпізнаються, або які важко розпізнати; 9) за кількісною ознакою, зловживання правом можуть бути вчинені як одною особою, так і декількома особами.

Окрім цього, з урахуванням видів зловживань у кримінальному провадженні їх також можна класифікувати на заступними критеріями: 1) за об'єктом, якому спричинюється шкода: зловживання правом, яке посягало на інтереси правосуддя (основний об'єкт) і зловживання правом, яке посягало на інтереси учасників кримінального провадження (додатковий об'єкт); 2) в залежності від стадії, на якій вчиняються зловживання правом: на стадії досудового розслідування, на стадії судового розгляду, під час виконання рішення суду; 3) за видами зловживань процесуальних прав: зловживання правом на звернення із заявою про внесення відомостей до ЄРДР про вчинення кримінального правопорушення; на подання доказів, клопотань; зловживання правом на оскарження рішень, дій та бездіяльності учасників кримінального провадження, які ведуть кримінальний процес; зловживання правом на оскарження рішень суду та інші; 4) за спрямованістю вчинення зловживання правом: з метою затягування кримінального процесу; з метою спливу строків притягнення до кримінальної відповідальності; спливу строку досудового розслідування; з метою розголошення даних досудового розслідування; з метою спричинення ускладнень протилежній стороні; з метою виграшу правового конфлікту в цілому та інші.

З огляду на викладене, в юридичній літературі існує не одна класифікація зловживань правом у кримінальному провадженні, однак, жодну з них не можна назвати повною та вичерпною. Класифікація зловживань правом у кримінальному провадженні змінюється залежно від розвитку суспільних відносин.

Література

1. Даровских О.И. Злоупотребление правом в уголовном судопроизводстве России: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Челябинск, 2013. 25 с.
2. Баєва К.М. Субъекты злоупотребление правом в уголовном судопроизводстве. *Судебная власть и уголовный процесс*. 2017. № 3. С. 94-100.
3. Папкова О.А. Усмотрение суда. Москва: Статут, 2005. 413 с.

УДК 323:351.746.1(477)(043.2)

Вартилецька І.А., к.ю.н., доцент,
Процюк О.В., к.ю.н., доцент,
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: НЕОБХІДНІСТЬ ЕФЕКТИВНОГО ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Правову основу кримінально-правової охорони національної безпеки України забезпечує потужна нормативно-правова законодавча база, яка включає Конституцію, Кримінальний кодекс України, закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також інші нормативно-правові акти. Як наголошує Конституція України, виключно законами України визначаються основи національної безпеки України. Головні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів та гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності, регламентує Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964. Національна безпека визначається даним Законом як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки Кримінальним Кодексом України (ч. 3 ст. 3 КК). Процес криміналізації суспільно-небезпечних діянь є необхідним етапом встановлення кримінальної протиправності. В цьому процесі важливе місце займає робота над законопроектами щодо встановлення кримінальної відповідальності за актуальні на сьогодні суспільно-небезпечні діяння, що посягають на національну безпеку України, безпеку миру і людства.

Прикладом такої постійної діяльності можна назвати законодавчу ініціативу, відображену в проектах Законів «Про внесення змін до